

5. Лук'яненко Д. Г., Поручник А. М. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку. — К.: КНЕУ, 2006. — Том I. — С. 261.

6. http://economics.lb.ua/news/2011/10/05/117870_Stabilnost_ukrainsko_y_finansov.html

7. Олександр Сугоняко // Президент Асоціації українських банків //

8. http://economics.lb.ua/news/2011/10/05/117870_Stabilnost_ukrainsko_y_finans_ov.html

9. http://en.wikipedia.org/wiki/Northern_Rock

10. http://en.wikipedia.org/wiki/Subprime_lending

11. <http://www.apartment.ru/hypo/9s.asp>

12. <http://finance.liga.net/economics/2011/9/23/articles/24025.htm>

13. <http://podrobnosti.ua/podrobnosti/2011/10/17/798211.html>

14. <http://www.sibreklama.ru/New.aspx?newid=25305>

15. <http://finance.liga.net/stock/2011/7/25/articles/23089.htm>

16. <http://bibliotekar.ru/istoriya/242.htm>

17. http://ru.wikipedia.org/wiki/Азиатский_финансовый_кризис

18. [http://ru.wikipedia.org/wiki/Мировой_финансовый_кризис_\(2008—2011\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Мировой_финансовый_кризис_(2008—2011))

19. <http://www.globalissues.org/issue/1/trade-economy-related-issues>

20. <http://www.mirovoy-crisis.ru/mirovoy-finansovy-crisis.php>

Стаття надійшла до редакції 07.04.2011

УДК 339.137.2

В. М. Столярчук, аспірантка
кафедри міжнародної економіки КНЕУ

КРИТЕРІАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ПРОДУКТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ПРАЦІ

АНОТАЦІЯ. У статті узагальнено головні методологічні підходи щодо галузево-секторальної та товарної ідентифікації продуктів інтелектуальної праці, визначено їх переваги та недоліки. Обґрунтовано ключові характеристики інтелектуальних продуктів, які впливають з їх власних особливостей, специфіки економічного руху і форм реалізації.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: глобальні трансформації, постіндустріалізація національних економік, продукти інтелектуальної праці, Стандартна міжнародна торговельна класифікація, Стандартна промислова класифікація, Гармонізований тарифний графік США, сектор креативних індустрій.

АННОТАЦИЯ. В статье обобщены основные методологические подходы к секторально-отраслевой и товарной идентификации продуктов интеллектуального труда, определены их преимущества и недостатки. Обоснованы ключевые характеристики интеллектуальных

продуктов, вытекающие из их особенностей, специфики экономического движения и форм реализации.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: глобальные трансформации, постиндустриализация национальных экономик, продукты интеллектуального труда, Стандартная международная торговая классификация, Стандартная промышленная классификация, Гармонизированный тарифный график США, сектор креативных индустрий.

ANNOTATION. The article is dedicated to generalization of main methodological approaches to sectorial and commodity authentication of the intellectual labour products, as well as their advantages and disadvantages have been defined. Key descriptions of intellectual products, concerning on their own features, specific of economic motion and forms of realization have been grounded.

KEY WORDS: global transformations, postindustrialization of national economics, International Trade Classification, Standards Industrial Classification, Harmonized Tariff Schedule of the United States, sector of creative industries.

Вступ. На початку третього тисячоліття світогосподарський розвиток набув глобального формату, іманентними рисами якого є охоплення інтернаціоналізаційними процесами усіх фаз суспільного відтворення, посилення транснаціоналізаційних тенденцій у розвитку національних економік, уніфікація регіональних стандартів виробництва і споживання, поступове формування загальнопланетарного валютно-фінансового та інформаційно-комунікаційного простору, а також становлення інститутів світового економічного менеджменту.

Саме глобалізаційні процеси лежать в основі системних трансформацій світової економіки, які, охоплюючи усі її структурні елементи і підсистеми, набувають свого концентрованого матеріального вираження в модернізації технологічного базису капіталістичної ринкової системи на постіндустріальних засадах. Підтвердженням усталеності та довготерміновості даної тенденції є, зокрема, оцінки авторитетних міжнародних експертів, згідно яких сукупне національне багатство всіх країн світу на початок XXI ст. оцінювалось у 550 трлн дол., з яких понад половини (365 трлн дол.) було створено за рахунок людського капіталу, в той час як відтворюваний і природний капітал створив лише 95 і 90 трлн дол. відповідно [3, с. 85].

Закономірним результатом цих процесів в останні десятиліття стало формування в системі світової економіки специфічної галузі товарного виробництва, яка виробляє і реалізує особливий товар — продукт інтелектуальної праці. Йому належить центральне місце з-поміж усього спектра товарів і послуг, які задовольняють

виробничі й індивідуальні потреби. І це не випадково, оскільки, будучи результатом інтелектуальної праці, він є економічним благом особливого типу та акумулює в собі найпередовіші технології та інновації, розроблені упродовж усього періоду розвитку людської цивілізації.

Постановка завдання. Серед наукових праць, присвячених проблематиці постіндустріальних трансформацій світового господарства, дослідженню тенденцій становлення та розвитку світового ринку інтелектуальних продуктів, механізму взаємодії між національними інноваційними системами країн, слід відзначити роботи А. Аблова, Л. Антонюк, М. Ахо, Д. Белла, Дж. Гелбрейта, С. Глазьєва, Б. Годіна, Т. Еббота, Е. Каппа, М. Кондратьєва, Д. Лук'яненка, Дж. Медоуза, Л. Мемфорда, В. Новицького, А. Поручника, Л. Роціоса, Г. Фетисова, М. Хайдеггера, Е. Хеккера, Й. Шумпетера, Ю. Яковця та інших. Однак дотепер недостатньо розробленими є питання, пов'язані з визначенням сутності продуктів інтелектуальної праці та критеріїв їх ідентифікації. Саме це і стало метою даної статті.

Викладення основного матеріалу. Починаючи з другої половини 1950-х років, зростаючий ринковий обмін продуктами інтелектуальної праці, спочатку в національних, а згодом і у світовому масштабах, набув статусу самостійної сфери економічних відносин, за кілька десятиріч років перетворившись на один з найприбутковіших видів міжнародної бізнес-діяльності. Підтвердженням цього є, зокрема, дані щодо рівня рентабельності зовнішньоторговельних операцій за різними товарними групами: якщо продаж 1 кг нафти приносить приблизно 20 % прибутку, 1 кг побутової техніки — 50 дол. США, то продаж 1 кг авіаційної техніки — 1 тис. дол., а 1 кг електронної та інформаційної техніки — 5 тис. дол. відповідно [1, с. 69].

Не випадково, що інститути, які регулюють світовий ринок інтелектуальних продуктів, об'єктивно змушені були здійснити їх ідентифікацію та класифікацію. Так, традиційно для оцінки рівня інтелектуалізації продукції використовують два підходи – галузево-секторальний і товарний, які дають змогу оцінити внесок інтелектуальних продуктів у розвиток того чи іншого сектора обробної промисловості чи послуг, а також у виробництво того чи іншого виду товару.

Піонерні розробки в цьому напрямку беруть свій початок з 1960-х років, а саме зі створення за ініціативи американського уряду Міждепартаментного комітету з питань розвитку технологій і міжнародної конкурентоспроможності. Даний структурний

підрозділ Держдепартаменту США вперше започаткував аналітичні дослідження, які стосувались з'ясування взаємозв'язку між технологічним розвитком країн і масштабами міжнародного руху технологій, товарів та інвестицій, а також факторів прискорення та уповільнення темпів розвитку інноваційномістких галузей американської економіки.

І хоча ключовою метою даних досліджень було лише складання переліку таких галузей з метою надання їм всебічної державної підтримки, однак вагомими, з точки зору методологічних підходів, стали також розробки Міждепартаментного комітету щодо ідентифікації продуктів інтелектуальної праці за критеріями масштабів досліджень та розробок, чисельності науково-технічних кадрів, а також рівня кваліфікації працівників. Так, згідно розрахунків його експертів, до інноваційномістких було віднесено виробництво хімікатів, неелектричних машин, електричних машин та апаратів (включаючи електроніку), транспортного обладнання (включаючи автомобілі та літальні апарати), наукових та професійних інструментів, а також контрольно-вимірювальних приладів, де на той час було зайнято понад 60 % наукових і інженерних кадрів країни та яке забезпечувало 14 % ВВП США та 80 % промислових досліджень і розробок необоротного призначення [8, с. 234].

З часом даний підхід став базовою основою багатьох методик оцінки міжнародної конкурентоспроможності інноваційномістких галузей промисловості. Так, ще у середині 1970-х років американська дослідниця Р. Келлі в розробці індикаторів інтенсивності НДДКР [10, 11] застосувала показники щодо співвідношення обсягу витрат на науково-дослідні розробки НДДКР до обсягів виробництва окремих видів продукції та обсягів відвантаженої продукції. На цій основі було ідентифіковано три групи товарів, перший квантиль яких було віднесено до високотехнологічних.

Однак найпрогресивнішими на той час стали розробки Л. Дейвіса щодо розрахунку так званого індексу технологічної інтенсивності на основі даних щодо обсягів витрат на НДДКР та обсягів відвантаженої продукції. На основі методу витрати-випуск, він визначив вартісні обсяги НДДКР у сукупних витратах на виробництво продукції, а також їх частку у кінцевому продукті. Після ранжування галузей відповідно до відношення загальних витрат на НДДКР до обсягів продажу вироблених ними товарів були визначені високотехнологічні галузі, для яких технологічна інтенсивність було високою, а не просто вищою за середню.

Саме результати досліджень Л. Дейвіса лягли в основу формування першого в історії США офіційного переліку високотехнологічних галузей промисловості за тризначним кодом Стандартної промислової класифікації — SIC (Standards Industrial Classification — SIC). До нього увійшли 10 галузей, в яких вироблені товари кваліфікувались як високотехнологічні, з огляду на високий рівень втілених у них технологій. Даний перелік, який було презентовано у 1982 р. Міжнародною торговою адміністрацією Міністерства торгівлі США, став основою так званої Методології ІТА DOC3 [5].

Подібний підхід до оцінки рівня інноваційного насичення продукції характерний і для методології фахівців Бюро перепису населення Міністерства торгівлі США [9], які регулярно здійснюють оцінку позицій США у міжнародній торгівлі продукцією передових технологій. Вона спирається на експертну оцінку індивідуальних аналітиків певних товарних груп за критеріями вмісту у їх номенклатурних позиціях товарів, що вироблені за технологіями загальноновизнаних високотехнологічних секторів, продуктів, що містять передові інновації в даній сфері, а також є суттєвою частиною усіх номенклатурних позицій, що належать до відібраних класифікаційних кодів.

При цьому інформація про товари систематизується згідно кодифікації Стандартної промислової класифікації та Гармонізованого тарифного графіку США (Harmonized Tariff Schedule of the United States — HTSUS). Згідно цієї методології у 1989 р. було ідентифіковано 10 категорій продукції передових технологій за тризначним кодом SIC та складено перелік з 543 найменувань за десятизначними кодами HTSUS, а у 2006 р. — 10 категорій за чотиризначними кодами Північноамериканської системи промислової класифікації (North American Industrial Classification System — NAICS) із переліком з 722 найменувань за десятизначними кодами HTSUS.

Незважаючи на усі переваги товарного підходу до оцінки рівня інтелектуалізації товарів, з теоретичної точки зору він носить певною мірою формальний характер, оскільки, концентруючись, головним чином, на оцінці рівня технічної складності виробленого продукту, він не приділяє належної уваги складності самого процесу його виробництва.

Тож з огляду на необхідність надолужити цей методологічний «пробіл», з 1990-х років широкого поширення одержали галузево-секторальні підходи до оцінки рівня інтелектуального «насичення» виробничого процесу. Особливо вагомими в цьому плані

стали розробки експертів ОЕСР, які з метою проведення міжнародних досліджень в області інноваційного розвитку та регулярного здійснення рейтингування країн за показниками науково-технологічного прогресу розробили методика класифікації високотехнологічних галузей і сформуvalи їх офіційний перелік на основі узагальнення даних щодо обсягів витрат на НДДКР, зважених на додану вартість, створену в галузі, та обсяги НДДКР, зважені на випуск продукції галузі [8, 12, 13].

Виходячи з такого методологічного засновку, галузі обробної промисловості було поділено на високотехнологічні, високотехнологічні середнього рівня, низькотехнологічні середнього рівня та низькотехнологічні; а десять галузей було віднесено до високотехнологічних з огляду на те, що вони мають вищий за середній рівень технологічної місткості за обома критеріями. Наприклад, коефіцієнт технологічної місткості продукції аерокосмічного виробництва становить 14,2, фармацевтичної галузі — 10,8 %, виробництва офісного та комп'ютерного обладнання — 9,3, комунікаційного обладнання — 8,0, а виробництва медичних, точних та оптичних інструментів — 7,3.

Серед переваг методики ОЕСР слід відзначити, насамперед, її концентрацію на найбільш узагальнюючому індикаторі інноваційної «насиченості» виробництва — витратах на НДДКР, які є найбільш релевантними з погляду оцінки економічного ефекту від реалізації інноваційно місткої продукції галузі. Разом з тим, цього показника явно недостатньо для аналізу ефективності складних інноваційних процесів загалом та визначення функціональної мотивації інноваційної політики зокрема.

Ще одним «вузьким місцем» методики ОЕСР є те, що вона включає в поле аналізу лише інноваційну діяльність великих компаній, які мають значні фінансові ресурси для проведення наукового пошуку. При цьому поза увагою даної методики залишається інноваційна діяльність підприємств малого та середнього бізнесу, які, як відомо, протягом останніх десятиліть стали невід'ємними суб'єктами світових інноваційних процесів та привабливими об'єктами інноваційного інвестування в розвинутих країнах світу. У США, наприклад, малі фірми продукують на сьогодні у 24 рази більше нововведень, ніж великі фірми, а 70 % їх загальної чисельності є прибутковими. А загалом у країнах ОЕСР їх частка в сукупних інноваціях становить 50 %, тоді як у загальних обсягах інноваційного фінансування — не перевищує 5—10 % [4].

Тож ігнорування такого важливого компоненту інноваційного прогресу розвинутих країн, як малі та середні фірми суттєво зву-

жує методологічну цінність методики ОЕСР та надає їй дещо фрагментарного формату.

Ще одним прикладом галузевого підходу до ідентифікації продуктів інтелектуальної праці є підхід Бюро трудової статистики Міністерства праці США, експерти якого, переслідуючи мету здійснити оцінку впливу високотехнологічних галузей на економіку та розробити відповідну політику та програму їх підтримки, оцінюють рівень галузевої технологічності на основі даних щодо питомої частки технологоорієнтованих видів зайнятості у загальній зайнятості за галуззю [6].

При цьому базою даних для цієї методики є загальна зайнятість у галузях промисловості за чотиризначними кодами NAICS та зайнятість спеціалістів технологоорієнтованих професій за 6 знаками SOC (Standard Occupational Classification), а до технологоорієнтованих професій віднесено: комп'ютерних спеціалістів, математиків, інженерів, біологів, генетиків, фізиків, техніків наукових шкіл, менеджерів комп'ютерних і формаційних систем та менеджерів у сфері природничих наук.

Якщо значення галузевого показника щонайменше вдвічі перевищує середній рівень за всіма галузями промисловості, таку галузь кваліфікують як високотехнологічну. На цій основі було ідентифіковано 46 галузей за чотирма знаками NAICS, котрі становлять три рівня: рівень 1:14 галузей з місткістю, яка щонайменше у 5 разів перевищує середній рівень або не нижче за 24,7 %; рівень 2:12 галузей з місткістю, що вища за середнє значення у 3,0—4,9 разу або 14,8—24,7 %; рівень 3:20 галузей з місткістю, що вища за середнє значення у 2,0—2,9 разу, або 9,8—14,7 %.

Вагоме значення в оцінці рівня інтелектуалізації галузей народного господарства країн має і методика Американської асоціації електронної торгівлі. Представляючи інтереси американських компаній, що працюють у сфері високих технологій, на національному та світових ринках, експерти цієї організації розробили критерії, яким повинні відповідати компанії, щоб отримати підтримку від асоціації. Зокрема, фірми, які представляють галузь, повинні створювати та / або продукувати технології у сфері промислового виробництва, комунікаційних послуг чи послуг зі створення програмних продуктів та комп'ютерного обслуговування.

При цьому до 2000 р. класифікація компаній за видами діяльності здійснювалась за чотиризначними кодами Стандартної промислової класифікації, а після 2000 р. — за шестизначними кодами NAICS. Саме такий методологічний підхід ліг в основу

здійсненої у 2003 р. ідентифікації 16 видів інтелектуально місткої виробничої діяльності, які включали 49 секторів промисловості за шестизначними кодами NAICS.

Однак найбільш комплексний галузево-секторальний підхід щодо оцінки рівня інтелектуалізації виробничих процесів пропонують на сьогодні експерти Німецького інституту систем та інноваційних досліджень імені Фраунхопера (German Fraunhofer Institute of Systems and Innovation Research — ISI), які у співпраці з Патентним комітетом Франції (French Patent Office — INPI), Обсерваторією науки і техніки (Observatoire des Science and des Techniques — OST) розробили систематизовану класифікацію технологій, яка базується на кодах Міжнародної патентної класифікації (International Patent Classification — IPC) [14].

Перша версія цієї класифікації була презентована у 1992 р. і містила 28 галузево-секторальних технологічних класів, а у 2006 р. вона була вдосконалена і включила перелік з 30 інтелектуально містких галузей і секторів промисловості. На сьогодні вона відома під назвою ISI-OST-INPI класифікації і до її методологічних переваг, на нашу думку, слід віднести наступні:

- по-перше, універсальність з огляду на те, що дана класифікація охоплює усі види технологій згідно кодування Міжнародної патентної класифікації, відтак — її легко можуть використовувати практично усі суб'єкти економічної діяльності, навіть за умови відсутності у них спеціальних знань;

- по-друге, дотримання принципу балансу в переліку технологій, які включені у відповідні технологічні класи. Йдеться про те, що дана класифікація дозволяє уникнути, з одного боку, занадто великих технологічних класів, які включають велику кількість технологій і є надміру різномірними, а, з другого — дуже малих класів технологій, які не дозволяють здійснити результативний статистичний аналіз;

- по-третє, оптимальний рівень диференціювання технологічних класів, який дозволяє на базі даної класифікації проводити і узагальнену оцінку рівня інноваційної місткості виробництва на базі шести технологічних класів, і більш деталізовану оцінку, яка охоплює аналіз тридцяти позицій технологій, які об'єднані у класи;

- по-четверте, уникнення перехресного дублювання інновацій, що включені до технологічних класів, оскільки їх перелік суттєво відрізняється один від одного. І хоча самі розробники цієї класифікації відзначають, що повного дублювання технологій уникнути не вдається в силу низького рівня диференціації між

запатентованими радикальними і поліпшуючими інноваціями (так званими головними і вторинними класифікаціями патентованих документів) [14, с. 4], однак подібне дублювання в даній класифікації зведено до мінімуму.

Виходячи з такого методологічного засновку, експерти Німецького інституту систем та інноваційних досліджень імені Фраунхопера виокремлюють наступні види інноваційно місткого виробництва: технологічний клас 1 — виробництво електричних машин; технологічний клас 2 — виробництво інструментів; технологічний клас 3 — хімія та фармацевтика; технологічний клас 4 — процесний інжиніринг та спеціальне обладнання; технологічний клас 5 — промисловий інжиніринг і машинобудування; технологічний клас 6 — споживання [14, с. 5—6].

Разом з тим, незважаючи на методологічні розробки в царині ідентифікації продуктів інтелектуальної праці, на сьогодні все ще відсутнє єдине загальноприйняте їх визначення в силу неоднозначності, дискусивності та багатовимірності їх природи, а також складності визначення критеріїв їх економічної оцінки. Крім того, в науковій літературі не існує єдиної думки щодо співвідношення даного поняття з рядом близьких за змістом однопорядкових категорій, зокрема таких як «інтелектуальний продукт» та «інтелектуальна власність», а окремі вчені навіть ототожнюють два останніх поняття. Між тим, за умов зростання рівня інтелектуалізації світової економіки та посилення ролі інноваційних чинників в економічному розвитку суспільства з другої половини ХХ ст. виникає гостра потреба у трактуванні цих понять, характеристиці їх економічної природи та класифікації.

На нашу думку, інтелектуальні продукти є складовою більш широкою, ємної категорії «продукти інтелектуальної праці», під якою ми розуміємо продукти, що вироблені в інтелектуально місткому виробництві за участі інтенсивних факторів виробництва. У свою чергу, інтелектуальні продукти є тими результатами інтелектуальної праці, які набули форми товару і стали об'єктом обміну на міжнародному ринку. Тож їх матеріальним вираженням є відкриття, винаходи, патенти, промислові зразки, наукові звіти і доповіді, торгові секрети, товарні знаки, проекти, раціоналізаторські пропозиції, фірмові найменування, твори літератури, мистецтва, музики та ін. Чим більш розвинутою є економіка країни, тим більша кількість видів інтелектуальних продуктів зустрічається в господарській практиці, тим більш розвинутою є нормативно-правова і законодавча база, що регламентує їхнє використання.

Водночас, у політекономічному контексті інтелектуальні продукти означають відносини економічної власності між різними суб'єктами з приводу привласнення результатів інтелектуальної праці (відкриттів та винаходів) у всіх сферах суспільного відтворення. Таким чином, інтелектуальні продукти в політекономічному контексті трансформуються в об'єкти інтелектуальної власності, які в юридичному відношенні є сукупністю об'єктів авторського і винахідницького права, а також прав, пов'язаних з різними видами промислової власності та захистом від недобросовісної конкуренції.

Тож комплексний аналіз продуктів інтелектуальної праці дозволяє визначити їх істотні характеристики, які впливають з їх власних особливостей, специфіки їх економічного руху і форм реалізації, а відтак — суттєво відрізняє ці продукти від матеріальних та не дозволяє ставити їх в один ряд з останніми. Так, з точки зору економічної теорії, особливості продуктів інтелектуальної праці полягають, на нашу думку у такому:

—по-перше, за своєю сутністю інтелектуальні продукти є однорідними в тому сенсі, що всі вони є результатом інтелектуальної діяльності людини, яка полягає в розпредмечуванні-опредмечуванні мисленнєвим процесом певних властивостей природи, самої людини та її суспільного життя. Вони характеризуються браком матеріально-речового змісту, іншими словами, за своєю субстанцією вони ідеальними, тобто мисленою, уявною подобою того об'єкта, який пізнається, а згодом втілюється в певний образ людиною у процесі її розумової, інтелектуальної та духовної діяльності;

—по-друге, дуалістична природа інтелектуального продукту як товару, що реалізується на ринку. З одного боку, в його основі лежать знаннєво-інформаційний компонент, пов'язаний з нагромадженням нових знань, інформації та виробничого досвіду, а також правовий компонент його комерціалізації, який стосується захисту і охорони прав інтелектуальної власності. З огляду на це, обов'язковим правовим атрибутом права власності на інтелектуальні продукти є система патентування та ліцензування, завдяки яким в економічній системі формується механізм привласнення розробником даного продукту інтелектуальної ренти.

Водночас інтелектуальні продукти мають суспільну природу, яка впливає з того, що через інститут ринку відбувається усуспільнення результатів інтелектуальної діяльності, які можуть бути привласнені кожним членом суспільства. Крім того, в сучасних умовах техноглобалізму суспільна природа інтелектуаль-

них продуктів набуває глобального виміру, оскільки хоча інтелектуальні продукти створюються, головним чином, в національних межах, однак вони майже завжди мають загальноцивілізаційне значення з огляду на їх визначальний внесок у технологічний розвиток світового суспільства. При цьому не має принципового значення запатентовані вони чи ні, знаходяться в приватній, корпоративній чи державній власності;

—по-третє, продукування інтелектуальних продуктів забезпечується комплексом галузей і сфер суспільного виробництва, які відносно нещодавно (20—30 років назад) відокремились від галузей реальної економіки і набули в національних народно-господарських комплексах самостійного статусу, будучи тим не менше суттєво залежними від реального сектору. До них належать, зокрема, інформаційний сектор, широкий спектр видів підприємницької діяльності, яка спеціалізується на виробництві і поширенні знань, засоби масової комунікації, сфера наукових досліджень та ін.

Вагоме значення в продукуванні інтелектуальних продуктів посідає також сектор креативних індустрій (Creative Industries), які презентують галузі економіки, які формують додану вартість та створюють робочі місця завдяки продукуванню та використанню інтелектуальної власності. На сьогодні у провідних країнах світу творчий сектор демонструє випереджальні, порівняно з традиційними галузями виробництва, темпи щорічного зростання обсягів виробництва, у ньому зайнято нині від 10 до 20 % економічно активного населення розвинутих країн та створюється від 5 до 14 % їх ВВП [2, с. 115];

—по-четверте, взаємодія галузей, які виробляють продукти інтелектуальної праці, та реального сектору економіки певною мірою виходить за межі традиційних ринкових відносин з точки зору співвідношення суспільних витрат на формування бази їх продукування та приватного характеру привласнення результатів інтелектуальної діяльності. Йдеться про те, що якщо у формуванні освітнього, інтелектуального і культурного потенціалу націй пріоритетну роль традиційно відіграють держава і суспільні інститути, то результати його реалізації привласнює, головним чином, бізнес-сектор;

—по-п'яте, вартісна оцінка продуктів інтелектуальної праці на макрорівні надзвичайно ускладнена в силу неможливості здійснення точної кількісної формалізації суспільно необхідних витрат праці на їх виробництво та оцінки суспільної споживчої вартості, тобто корисності;

—по-шосте, специфічний характер споживання результатів інтелектуальної діяльності, коли у даному процесі їх кількість не зменшується, а навпаки, збільшується в силу того, що залучення кожного нового індивіда до споживання певного інтелектуального продукту є суспільною формою його кількісного збільшення;

—по-сьоме, надання інтелектуальними продуктами їх власникам законної можливості щодо монополізації виробництва якісно нових видів товарів із високоякісними споживчими характеристиками. Водночас хоча інтелектуальні продукти не піддаються фізичному зносу, однак їм притаманна часова обмеженість споживчих властивостей. Вона обумовлена безперервним науково-технічним прогресом та постійною появою більш досконалих видів техніки і технологій;

—і, нарешті, по-восьме, безпосередній вплив інтелектуальних продуктів на модернізацію відносин економічної власності та надання їм дуалістичної природи. Її багатовимірний прояв виявляється, з одного боку, у можливостях власників засобів виробництва (підприємств, корпорацій чи держави) через патентну та ліцензійну системи привласнити матеріальний продукт інтелектуальної діяльності людини (патенти, ліцензії, ноу-хау, програмне забезпечення, бази даних, технічну документацію та ін.), а з другого, — у неможливості привласнити, скопіювати чи відчужити унікальний спосіб мислення людини-творця інтелектуального продукту, її знання, досвід, духовність і ментальність.

Висновки. Таким чином, узагальнення існуючих на сьогодні методологічних підходів до оцінки рівня інтелектуалізації суспільного виробництва у його товарному та галузево-секторальному вимірах дозволяє стверджувати, що жодна з наведених методик не віддзеркалює повною мірою системність процесу відтворення продуктів інтелектуальної праці на глобальному рівні, специфіку їх економічного руху, особливості матеріальних і нематеріальних форми реалізації, а також формування в системі світового ринку самостійного сегменту — ринку інтелектуальних продуктів. Крім того, в сучасних наукових підходах превалуючим є національний рівень виробництва продуктів інтелектуальної праці, тоді як в умовах глобалізації дедалі більшою мірою розширюється його інтернаціональний сегмент під впливом динамізації міжнародного науково-технологічного обміну, зростаючої інтернаціоналізації науково-дослідної діяльності ТНК, розширення інноваційної активності підприємств малого і середнього бізнесу, посилення тенденції щодо інноваційно-технологічної кластеризації світового господарства, форму-

вання у його структурі нових центрів світового інноваційного сусприцтва та ін.

Література

1. *Бутенко А. І., Лазарева Є. В.* Інфраструктурні компоненти інноваційної моделі економіки // Економіка і прогнозування. — 2008. — № 4. — С. 69—81.
2. Глобальна економіка XXI століття: людський вимір: монографія / Д. Г. Лук'яненко, А. М. Поручник, А. М. Колот та ін.; за заг. ред. Д. Г. Лук'яненка та А. М. Поручника. — К.: КНЕУ, 2008. — 420 с.
3. Інституційні засади інноваційної економіки: міжнародний досвід та вітчизняна практика: Монографія / А. С. Аблов, О. С. Довгий, Л. П. Гальперіна та ін.; За заг. ред. В. Є. Новицького. — К.: Книжкове вид-во НАУ, 2005.
4. *Скиданова О. В.* Інтелектуальна власність і малий бізнес в Росії // Світ інтелектуальної власності. — 2003. — № 33 // <http://patent.km.ua/rus/articles/i194>
5. *Abbott T., McGuckin R., Paul Herrick P., Norfolk L.* Measurement the trade balance in advanced technology product. — Discussion Papers. — Washington: Center for Economic Studies. — US Bureau of the Census. — January 1989. — 148 p.
6. *Daniel E. Hecker* High-technology employment: a NAICS-based update, July 2005. — Vol. 128. — № 7. — P. 57—72.
7. *Godin B.* Measurement and statistics on Science and Technology: 1920 to the Present (Routledge Studies in the History of Science, Technology and Medicine). — Abingdon: Routledge, 2005. — 360 p.
8. *Hatzichronoglou T.* Revising of the high-technology sector and product classification. — Paris: OECD. — 1997. — 25 p.
9. *McGuckin R., Abbott T., Paul Herrick P., Norfolk L.* Measuring Advanced Technology Products trade: A New Approach // Journal of Official Statistics. Statistics Sweden. — Vol. 8. — № 2. — 1992. — P. 223—233.
10. *Kelly R.* Research and Development in USA. Trade in Manufactures. Paper prepared for International Economics Course, George Washington University, 1974.
11. *Kelly R.* The Impact of Technological Innovation on International Trade Patterns. — Staff Economic report. — Washington. — US Department of Commerce. — Office of Economic Research. — December 1977.
12. *Pilat D., Cimber K., Olsen and C. Webb* the Changing Nature of Manufacturing in OECD Countries. — Paris: OECD. — 2006. — 38 p.
13. *Raymond W., Mohnen P., Palm F., Schim van der Loe S.* An Empirically-Based Taxonomy of Dutch Manufacturing: Innovation Policy Implications. — June 2004. — 38 p.

14. *Schmoch U.* Concept of a Technology Classification for Country Comparisons. Final Report to the World Intellectual Property Organisation (WIPO). — Fraunhofer Institute for Systems and Innovation Research, Karlsruhe, Germany. — June 2008. — 15 p.

Стаття надійшла до редакції 11.01.2011

УДК 336.77

М. И. Ермилова,
преподаватель кафедры международных
экономических отношений,
Северо-Кавказская академия государственной службы

АДАПТАЦИЯ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА ИПОТЕКИ В РОССИЙСКОЙ СИСТЕМЕ ИПОТЕЧНОГО КРЕДИТОВАНИЯ

В статье автор рассматривает европейские системы ипотеки и возможность применения их опыта в российской ипотечной сфере. Проанализированы условия кредитования европейскими банками российского заемщика. Определены оптимальные условия предоставления международного ипотечного кредита отечественными кредиторами.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: Европейский опыт ипотечного кредитования, система «стройсбережений», оптимальные условия кредитования, международная ипотека.

In this article author considers the European systems of a mortgage and possibility of application of their experience in the Russian mortgage sphere. Credit conditions are analysed by the European banks of the Russian borrower. Optimum conditions of granting of the international mortgage loan are defined by domestic creditors.

Европейский опыт ипотечного кредитования, система «стройсбережений», оптимальные условия кредитования, международная ипотека.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: Європейський досвід іпотечного кредитування, система «будівельних заощаджень», оптимальні умови кредитування, міжнародна іпотека.

Key words: European experience of the mortgage crediting, system «build economies», optimum terms of crediting, international mortgage.

Страны с развитым типом рыночной экономики имеют большой опыт в сфере ипотечного кредитования. Для совершенствования деятельности рынка ипотечных кредитов России необходимо использовать опыт европейских стран и попытаться адаптировать зарубежные модели или отдельные их модули к условиям российской экономики.